

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра фінансів

ЗАДАЧІ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни

«ЦІНОУТВОРЕННЯ»

Харків – 2014

Задачі та методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів 21 березня 2012 р., протокол №8.

Рекомендується для студентів спеціальності «Фінанси» всіх форм навчання.

2-е видання, доповнене та перероблене

Укладач

доц. О.М. Тройнікова

Рецензент

проф. О.В. Колесников

ЗАДАЧІ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни

«ЦІНОУТВОРЕННЯ»

Відповідальний за випуск Тройнікова О.М.

Редактор Ібрагімова Н.В.

Підписано до друку 22.10.12 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

Кафедра «Фінанси»

Задачі та методичні вказівки
до практичних занять з дисципліни
«ЦІНОУТВОРЕННЯ»
для студентів спеціальності «Фінанси»

Харків-2014

Задачі та методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів 21 березня 2012 р., протокол №8.

Рекомендується для студентів спеціальності «Фінанси» всіх форм навчання.

видання 2-е доповнене та перероблене

Укладач

доц. О.М. Тройнікова

Рецензент

проф. О.В. Колесников

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематичний план ведення практичних занять.....	4
Теоретична частина.....	7
Практична частина.....	20
Питання для самоконтролю.....	24
Заключна частина.....	26
Список літератури.....	27

ВСТУП

Дані методичні вказівки мають метою забезпечити студентів матеріалами для підготовки до практичних занять при вивченні дисципліни «Ціноутворення» та засвоїти основні положення курсу.

Вказівки складені відповідно до програми курсу і містять у собі теми, які студент повинен засвоїти під час лекцій і на практичних заняттях.

У даних вказівках студенту пропонуються шість тем, які допоможуть набути навичок щодо:

- поняття економічної категорії ціни;
- поняття попиту та пропозиції;
- формування рівноважної ціни при взаємозв'язку попиту та пропозиції;
- структури собівартості, яка є основою утворення ціни, калькуляції;
- методів ціноутворення;
- формування цін на транспортні послуги залізниць.

Для вивчення дисципліни «Ціноутворення» потрібні знання з таких дисциплін: економічна теорія, управління витратами.

Тематичний план ведення практичних занять

Згідно з кредитно-модульною системою теми практичних занять відповідають кожному окремому змістовому модулю (таблиці 1.1, 1.2).

За навчальним планом на практичні заняття з дисципліни «Ціноутворення» відводиться 12 аудиторних годин.

Таблиця 1.1 – Структура практичних занять згідно з кредитно-модульною системою

Змістовий модуль	Практичне заняття	Тема заняття	Кількість годин
1	2	3	4
ЗМ1	1	1 Поняття ціни, її економічна сутність. Основні задачі ціноутворення, функції ціни на різних етапах розвитку	2

		ринку	
--	--	-------	--

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
ЗМ1	2	2 Поняття попиту, чинники, що впливають на попит. Пряма еластичність попиту за ціною, за доходом, перехресна еластичність попиту за ціною	2
ЗМ1	3	3 Пропозиція. Фактори, що впливають на пропозицію. Взаємодія попиту та пропозиції, ринкова рівновага	2
ЗМ1	4	4 Структура ціни. Собівартість. Калькуляція	2
ЗМ2	5	5 Практичне ціноутворення. Методи ціноутворення	2
ЗМ2	6	6 Особливості формування ціни на транспортні послуги	2
Всього			12

Таблиця 1.2 – План ведення практичних занять

Мета заняття	Завдання
1	2
Розкрити поняття ціни на всіх етапах розвитку суспільства. Виявити завдання та функції ціни залежно від історичного етапу розвитку країни	Аналіз та обговорення питань щодо завдань ціни при командно-адміністративній, ринковій економіці перехідного періоду
Розкрити поняття попиту	Два підходи до аналізу попиту на основі корисності. (кардиналістичний та ординалістичний). Засвоювання та повторювання законів Госсена. Чинники, що впливають на попит. Еластичність попиту за ціною.

	Питання для контролю
--	----------------------

Продовження таблиці 2.1

1	2
Розкрити поняття пропозиції, взаємодії попиту та пропозиції, ринкової рівноваги	Крива ринкової пропозиції, її графічний смисл. Визначення витрат виробництва. Питання для контролю
Проаналізувати елементи, що входять до структури ціни	Визначення складових елементів у структурі ціни. Індивідуальне розв'язання задач на структуру ціни, калькуляція витрат. Завдання для контролю знань студентів
Проаналізувати методи ціноутворення	Індивідуальне розв'язання задач відповідно до витратних і парамет-ричних методів ціноутворення
Розглянути формування ціни на транспортні послуги, дослідити особливості цього формування	Аналіз компонентів ціни на пасажирські послуги: плацкарта, квиток і комісійний збір. Формування ціни на вантажні перевезення. Розв'язання задач

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1 Поняття ціни, її економічна сутність. Основні завдання ціноутворення, функції ціни

У сучасній економічній науці (зокрема в ціноутворенні) чітко позначилася тенденція зміни пропорції між теоретичними й практичними питаннями на користь останніх. Практика, однак, свідчить, що вирішення конкретних питань тим швидше відбувається, чим масштабніше їхня оцінка. У зв'язку із цим, присвячуючи більшу частину навчальної допомоги прикладним питанням ціноутворення, вважаємо за необхідне хоча б коротко зупинитися на сучасному тлумаченні категорії «ціна».

Різноманіття формулювань визначення цієї категорії визначено безліччю економічних шкіл і наукових плинів. З урахуванням обмеженого обсягу даної навчальної допомоги ми не претендуємо на глибокий аналіз теорії ціни. Однак тривала цінова історія дозволяє із упевненістю сказати, що тлумачення ціни як економічної категорії тим точніше, чим точніше визначені завдання, функції ціни й ціноутворюючі фактори в даних економічних умовах. Тому перш, ніж запропонувати яке-небудь формулювання категорії «ціна», необхідно зупинитися на перерахованих питаннях.

Завдання ціноутворення

Основний перелік завдань ціноутворення, як показує економічна практика, є загальним для будь-якої сучасної держави, але варіює залежно від типів і стадій розвитку економіки.

Основними прийнято вважати такі завдання ціноутворення:

- покриття витрат на виробництво продукції (або на посередництво в її реалізації) і забезпечення прибутку, достатнього для нормального функціонування виробника (посередника);
- облік взаємозамінності продукції при формуванні ціни;
- вирішення соціальних питань;

- реалізація екологічної політики;
- вирішення зовнішньополітичних питань.

Функції цін

Функції цін — найбільш загальні властивості, які об'єктивно властиві категорії «ціна» і характерні для будь-якого виду цін. Найбільше поширення в економічній літературі одержала точка зору, що ціні властиві чотири функції: облікова, перерозподільна, стимулююча, функція балансування попиту та пропозиції.

Виконуючи **облікову** функцію, ціни дозволяють зіставляти різні блага, не порівнянні за споживчими характеристиками. Тільки в ціннісному вираженні можна визначити макроекономічні, галузеві показники й показники конкретного підприємства.

Перерозподільна функція ціни припускає перерозподіл створеного суспільного продукту між сферами економіки, господарськими ланками, регіонами й різними групами населення. Держава, наприклад, підтримує рівень цін на легкові автомобілі, алкогольну й тютюнову продукцію на рівні, що значно перевищує рівень витрат. Доходи від цього перевищення використовуються для підтримки відносно низьких цін на товари першої необхідності.

Суть **стимулюючої** функції складається в заохочувальному й стримуючому впливі цін на різні сфери відтворення. Наприклад, для стимулювання виробництва прогресивної продукції держава знімає всі цінові обмеження, що стримують зростання прибутку виробника. Разом з тим уводяться тверді цінові обмеження на товари, що є витратними в прогресивних виробництвах, для прискорення розвитку останніх.

Сутність функції **балансування попиту та пропозиції** полягає в тому, що балансування може бути досягнуте при певному рівні цін. В умовах класичного (нерегульованого) ринку ціна виконує роль стихійного регулятора суспільного виробництва. Результат: стихійний перелив капіталу з однієї галузі в іншу, згорання виробництва надлишкової продукції й вивільнення ресурсів для виробництва дефіцитної продукції. При цьому неминучі нераціональні витрати суспільної праці. В умовах регульованої економіки, метою якої є максимально можлива економія суспільної праці, функція балансування реалізується з використанням не тільки цін, але й інших важелів -

за допомогою державного фінансування, кредитування, податкової політики.

2 Поняття попиту. Еластичність

Частина економічної теорії присвячена теорії поведінки споживача. Виникнення цієї теорії пов'язане з розглядом в економічній науці проблем цінності й ціни. До теорії споживчої поведінки є два підходи, які засновані на аналізі корисності й попиту – кількісний і порядковий. При порядковому підході для дослідження поведінки споживачів користуються поняттями кривої й карти байдужості. Криві байдужості відображають систему переваг споживача, але для аналізу вибору споживача необхідно враховувати обмеженість його доходу, тобто бюджетне обмеження. Воно показує, яку кількість благ можливо придбати при даних цінах і прибутку:

$$I = P_x * X + P_y * Y, \quad (2.1)$$

де I – прибуток споживача;

P_x – ціна товару X ;

P_y – ціна товару Y ;

Y – товар Y ;

X – товар X .

Бюджетна лінія – геометричне місце точок, кожна з яких визначає таку комбінацію з двох товарів, витрати на придбання яких рівні між собою, й обмежена прибутком споживача.

Із цієї формули знаходимо рівняння бюджетної лінії:

$$Y = I/P_y - P_x/P_y * X, \quad (2.2)$$

де P_x/P_y – кутовий коефіцієнт, що визначає нахил бюджетної лінії.

Визначити ціну одного товару при заданій ціні іншого і заданій кількості цих товарів можна в такий спосіб:

1 Визначаємо прибуток. Припускаємо, що на весь прибуток був куплений один товар X , ціна його відома, тоді кількість іншого товару дорівнює нулю.

$$I = C_x \cdot K1 + C_y \cdot 0,$$

де $K1$ – задана кількість товару X за графіком.

2 Визначаємо ціну товару X

$$C_y = I/K2,$$

де $K2$ – задана кількість товару Y за графіком.

3 Знаходимо рівняння бюджетної лінії, підставляючи отримані дані у формулу бюджетної лінії.

У ціноутворенні для аналізу зміни попиту при зміні ціни на товар користуються поняттям цінової еластичності, або еластичності попиту за ціною.

Еластичність – кількісна міра зміни попиту при зміні ціни. Вона характеризується показником - коефіцієнтом еластичності.

Пряма еластичність попиту за ціною

$$E_{Dц} = (Q_2 - Q_1 / C_2 - C_1) \cdot (C_1 + C_2 / Q_1 + Q_2), \quad (2.3)$$

де $E_{Dц}$ – коефіцієнт прямої еластичності попиту за ціною;

Q_1, Q_2 – обсяги попиту на товар;

C_1, C_2 – ціни на товар.

Залежно від величини коефіцієнта еластичності визначається еластичність попиту за ціною:

$E_{Dц} > 1$ – попит нееластичний, процентна зміна в ціні більше, ніж процентна зміна обсягу попиту.

$E_{Dц} < 1$ – попит еластичний, процентна зміна в ціні менше, ніж процентна зміна обсягу попиту.

$E_{Dц} = 1$ – одиничний попит, процентна зміна в ціні дорівнює процентній зміні обсягу попиту.

Перехресна еластичність попиту за ціною

Коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною показує, на скільки процентів змінюється обсяг попиту на один товар (A) при зміні ціни іншого товару (B) на 1%.

$$E_{Q_A(C_B)} = (Q_A^2 - Q_A^1) / (C_B^2 - C_B^1) \cdot (C_B^1 + C_B^2) / (Q_A^1 + Q_A^2), \quad (2.4)$$

де $E_{Q_A(P_B)}$ – коефіцієнт перехресної еластичності попиту на товар А при зміні ціни на товар В;

Q_A^1, Q_A^2 – зміна обсягу попиту на товар А;

P_B^1, P_B^2 – зміна ціни на товар В.

$E_{Q_A(P_B)} > 0$ – взаємозамінні товари, обсяг попиту на які й ціна інших товарів прямо пропорційні.

$E_{Q_A(P_B)} < 0$ – доповнюючі товари, обсяг попиту на які й ціна інших товарів обернено пропорційні.

$E_{Q_A(P_B)} = 0$ – незалежні товари, обсяг попиту на які та ціна інших товарів не пов'язані один з одним.

Еластичність попиту за прибутком

$$E_{D_{\Pi}} = (Q_2 - Q_1 / I_2 - I_1) \cdot (I_1 + I_2 / Q_1 + Q_2), \quad (2.5)$$

де $E_{D_{\Pi}}$ – коефіцієнт еластичності попиту за прибутком;

Q_1, Q_2 – обсяги попиту на товар;

I_1, I_2 , – прибутки.

Коефіцієнт еластичності попиту за доходом показує, на скільки процентів зміниться обсяг попиту на товар при зміні доходу покупця на 1 %.

$E_{D_{\Pi}} < 0$ – товар нижчої якості, обсяг попиту на який і дохід обернено пропорційні.

$E_{D_{\Pi}} > 0$ – товар «нормальний», обсяг попиту на який і дохід прямо пропорційні.

3 Поняття пропозиції. Фактори, що впливають на пропозицію. Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага

Крива ринкової пропозиції - це фактична крива ціни пропозиції, що відображає витрати виробництва того або іншого товару. Чим більше обсяг продукції, що виробляється, тим за інших рівних умов вище витрати його виробництва, оскільки зростання попиту на ресурси спричиняє підвищення їхньої ціни.

Витрати – це представлена в грошовій формі величина ресурсів для одержання продукту. У розглянутому курсі витрати

класифікуються як постійні (не залежні від обсягу виробництва) і змінні (залежні від обсягу виробництва).

Як і для аналізу зміни попиту при зміні ціни на товар, при аналізі зміни пропозиції при зміні ціни на товар користуються поняттям цінової еластичності, або еластичністю пропозиції за ціною.

Після визначення понять попиту та пропозиції слід розглянути їхній взаємозв'язок. Для цього розглянемо ситуацію ринкової рівноваги.

Сутність ринкової рівноваги полягає в тому, що в цьому стані ринок збалансований: ні продавці, ні покупці не прагнуть порушувати цю рівновагу. У точці рівноваги їхні інтереси збігаються.

Рівновага – ситуація, при якій при даній ціні величина обсягу попиту дорівнює величині обсягу пропозиції ($Q_{Пп} = Q_{Пр}$).

Ціна рівноваги – ціна, при якій обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції.

4 Структура ціни. Собівартість. Калькуляція

Будь-яка ціна містить у собі визначені елементи.

Склад ціни – значення елементів ціни в абсолютному вираженні.

Структура ціни – питома вага окремих елементів у складі ціни, виражена у процентах чи частках одиниць.

Повна собівартість продукції визначається витратами на її виробництво і реалізацію.

Витрати, які входять до складу собівартості, поділяють на умовно-постійні, обсяг яких не змінюється зі змінами обсягів випуску продукції, та умовно-змінні, обсяг яких прямо пропорційно залежить від зміни обсягів виробництва.

Прибуток – обов'язковий елемент ціни, може даватися як у процентах до собівартості, так і в абсолютному значенні.

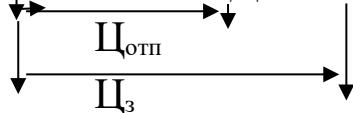
Податки – форма платежу, стягнута з доходів, установлюється централізовано у вигляді процентних ставок і часток неоподаткованого мінімуму.

У практиці ціноутворення звичайно визначають відпускну ціну підприємства. Необхідно враховувати, що процес

виготовлення товару не закінчується на одному підприємстві. Від заготівлі сировини до одержання готової продукції, що надходить у торгову мережу, беруть участь кілька підприємств, а також транспортні, збутові й інші посередницькі організації.

У загальному вигляді структуру ціни можна подати як

$$PC = C + \Pi + A + \text{ПДВ} + H_{\text{поср}} + T_n; \quad (4.1)$$

$$C_{\text{отп}} = C + \Pi + A + \text{ПДВ};$$

$$C_z = C_{\text{отп}} + H_{\text{поср}},$$

де $C_{\text{отп}}$ – вільна відпускна ціна;

C_z – ціна закупівлі торговою фірмою;

PC – роздрібна ціна;

C – собівартість;

Π – прибуток;

A – акциз;

ПДВ – податок на додану вартість;

$H_{\text{поср}}$ – націнка оптового посередника;

T_n – торговельна націнка.

$$\text{ПДВ} = (C_{\text{отп}} \cdot 20\%) / 120\%;$$

$$A = (C_{\text{отп}} - \text{ПДВ}) \cdot 15\% / 115\%.$$

Калькуляція собівартості продукції

Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі витрати підприємства на її випуск і реалізацію.

Собівартість є одним з найважливіших узагальнюючих показників діяльності підприємства, що відображає ефективність використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів.

У процесі виробництва продукції споживається матеріал, напівфабрикати, що комплектують вироби, як, наприклад, продукція машинобудування, вагонобудування, приладобудування використовуються різноманітні види устаткування, оснащення, інструменту; застосовується праця різних категорій працівників.

Залежно від виробничого призначення витрати класифікуються за економічними елементами і статтями калькуляції. При класифікації витрат за економічними елементами у них включаються витрати однорідного економічного призначення: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація. За статтями калькуляції при такій класифікації розраховується калькуляція собівартості одиниці й складається кошторис витрат на виробництво продукції.

За способом включення витрати поділяються на прямі й непрямі. Прямі безпосередньо пов'язані з виготовленням виробу, відносяться на собівартість одиниці продукції. Непрямі витрати пов'язані одночасно з декількома технологічними процесами або роботою цеху, підприємства в цілому. Такі витрати розраховують у процентному відношенні.

Зміст і розрахунок статей калькуляції

1 Основні матеріали - це матеріальні ресурси, що вимагають витрат живої праці для перетворення в готові деталі й використовуються для випуску готової продукції:

$$C_{\text{мат}} = N_{\text{РВИТР}} * Ц_1 * N_{\text{РІК}}, \quad (4.2)$$

де $N_{\text{РВИТР}}$ – норма витрат матеріалу на одиницю виробу;

$Ц_1$ – вартість 1 кг матеріалу, грн;

$N_{\text{РІК}}$ – річний обсяг виробів, шт.

2 Куповані комплектуючі вироби й напівфабрикати:

а) комплектуючі вироби;

б) напівфабрикати – предмети праці, що пройшли попередню обробку, але вимагають додаткових витрат живої праці на даному підприємстві для перетворення в готові деталі.

Ця стаття розраховується так, як і перша, або на комплектуючі вироби встановлюється договірна ціна.

3 Зворотні відходи – це різниця між нормою витрати матеріалу на деталь і масою готової деталі. Вартість визначається в такий спосіб:

$$C_{\text{ЗВ}} = (N_{\text{РАСХ}} - В) * Ц_{\text{ВІДХ}} * N_{\text{РІК}}, \quad (4.3)$$

де $C_{\text{ЗВ}}$ – повернені відходи;

В – маса готового виробу;

$C_{\text{ВІДХ}1}$ – вартість 1 кг повернених відходів, грн.

Вартість повернених відходів приймається зі знаком мінус.

4 Основна заробітна плата виробничих працівників розраховується за формулою

$$Z_{\text{ОСН}} = L * t * N_{\text{РІК}}, \quad (4.4)$$

де $Z_{\text{ОСН}}$ – основна заробітна плата виробничих працівників;

L – годинна ставка розряду;

t – сумарна трудомісткість виготовлення виробу, люд/шт.

5 Додаткова заробітна плата виробничих працівників приймається у процентах основної заробітної плати виробничих працівників (від статті 4).

6 Відрахування на соціальні заходи (єдиний соціальний внесок) приймаються у процентах повної заробітної плати (основної плюс додаткової) виробничих працівників (стаття 5 плюс стаття 6).

7 Витрата на утримання і експлуатацію устаткування. До цієї статті входять витрати на заробітну плату допоміжних працівників, зайнятих обслуговуванням і ремонтом устаткування, на мастильні й обтиральні матеріали, амортизацію устаткування.

Ці витрати визначаються у процентовому відношенні від основної зарплати виробничих працівників (стаття 4).

8 Цехові витрати. До цієї статті входять витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу цеху, відрахування на ремонт будинку цеху, інвентарю, амортизацію будинків, на заходи щодо охорони праці. Ці витрати визначаються у процентах основної заробітної плати виробничих працівників (стаття 4).

9 При укрупнених розрахунках величину цієї статті приймають у процентах суми матеріальних витрат і основної заробітної плати виробничих працівників або тільки основної зарплати.

10 При укрупнених розрахунках величину цієї статті приймають у процентах суми матеріальних витрат та основної заробітної плати виробничих працівників.

Цеховий кошторис витрат на виробництво – сума попередніх десяти статей (стаття 3 з мінусом).

11 Загальнозаводські витрати. До цієї статті входять витрати на утримання будинків, споруджень і інвентарю загальнозаводського призначення, на заробітну плату персоналу заводу, на оплату консультаційних і аудиторських послуг, пов'язаних з виробництвом.

Ці витрати визначаються у процентах основної заробітної плати виробничих працівників.

Заводський (виробничий) кошторис (собівартість) - це сума цехової суми витрат на виробництво й загальнозаводські витрати.

12 Позавиробничі витрати - це витрати на збут продукції. Вони визначаються у процентах виробничої собівартості.

Повний кошторис (собівартість) на виробництво – це сума заводського кошторису (собівартості) на виробництво й позавиробничих витрат.

13 Прибуток розраховується у процентах повної собівартості виробу.

14 Податок на додану вартість. Визначається у процентах повної собівартості.

Відпускна ціна підприємства – це сума повної собівартості виробу та прибутку плюс ПДВ.

5 Практичне ціноутворення. Методи ціноутворення

Цінові методи поділяються на розрахункові й методи стимулювання збуту продукції.

Розрахункові методи у свою чергу поділяються на параметричні й витратні. До параметричних методів відносять методи питомої ціни (питомих показників), метод балів, метод регресії.

Параметричні методи використовуються при розрахунку ціни на аналогічну продукцію. Ці методи застосовуються, коли основні споживчі параметри піддаються чіткому кількісному визначенню, нова ціна розраховується тільки з урахуванням зміни вже відомих параметрів.

$$Ц_{н} = Ц_{б} * К , \quad (2.5.1)$$

де C_n – ціна нового аналога (виробу);
 C_b – ціна базового аналога (виробу);
 K – сукупність зміни параметрів.

Ціновий метод балів полягає у використанні експертних оцінок значущості параметрів товару. На першому етапі відбираються основні параметри. На другому нараховуються бали по кожному параметру. Підсумовується загальна кількість балів по базовому та новому виробу. Визначається ринкова ціна за співвідношенням балів.

Ціновий метод регресії полягає у визначенні емпіричних формул залежності цін від величин декількох основних параметрів якості в рамках параметричного ряду товарів. При цьому ціна виступає як функція від параметрів:

$$C=f(X_1,X_2,X_3,\dots X_n),$$

де $X_1,X_2,X_3,\dots X_n$ – основні параметри якості товарів.

Цей метод дозволяє моделювати зміну ціни залежно від сукупності їхніх параметрів.

До витратних належать метод повних витрат і метод прямих витрат.

Метод повних витрат заснований на підсумовуванні всіх витрат. У результаті визначається бажаний рівень цін, не скоректований з урахуванням ринкової кон'юнктури. Даний метод застосовують фірми, положення яких близько до монопольного.

Метод прямих витрат заснований на визначенні прибутку на основі змінних витрат. У результаті визначається прибуток покриття (маржинальний прибуток).

6 Особливості формування ціни на транспортні послуги

Формування тарифу на пасажирські перевезення

Загальний тариф на проїзд пасажирів залізничним транспортом складається з трьох компонентів: плацкарти, квитка і комісійних зборів.

Плацкарта призначена на покриття експлуатаційних витрат пасажирського комплексу з формування й екіпірування пасажирських поїздів.

Квиток призначається для покриття експлуатаційних витрат залізничної інфраструктури.

Комісійний збір йде на покриття експлуатаційних витрат із продажу транспортних послуг, приймання і відправлення поїздів на пасажирських станціях, а також поточного і капітального ремонту, обслуговування будинків, устаткування й інвентарю пасажирських станцій і вокзалів.

Нижній рівень тарифу визначається за даними калькуляції собівартості перевезень, бухгалтерського обліку, фінансової і статистичної звітності.

Верхній рівень тарифу визначається з урахуванням цін на перевезення конкуруючими видами транспорту.

Для того щоб розрахувати середній рівень плацкарти:

– по-перше, потрібно визначити собівартість у структурі плацкарти, яка припадає на 10 пас·км:

$$C_{\text{пл}} = (E_{\text{пл}}/\text{ПО}) * 10^3, \quad (6.1)$$

де $C_{\text{пл}}$ – собівартість 10 пас·км у структурі плацкарти, к.;

$E_{\text{пл}}$ – експлуатаційні витрати на формування й екіпірування пасажирських поїздів з урахуванням загальногосподарських витрат пасажирського комплексу;

ПО – пасажирооборот у поїздах свого формування;

– по-друге, отриману собівартість треба збільшити відповідно до дальності маршрутів, рентабельності і ставки на додану вартість:

$$\text{ПЛ} = C_{\text{пл}} * L * (1+R) * (1+N) / 10^3, \quad (6.2)$$

де ПЛ – плацкарта, грн;

L – дальність маршруту, км;

R – рентабельність у вигляді коефіцієнта;

N – ставка ПДВ;

– по-третє, слід розрахувати плацкарту з урахуванням типу вагонів:

$$ПЛ = C_{ПЛ} / K, \quad (6.3)$$

де K – коректувальний коефіцієнт місткості вагона;

$$K = K_{НОРМ} / K_{СР},$$

де $K_{НОРМ}$ – нормативна місткість пасажирського вагона;

$K_{СР}$ – середня місткість пасажирського вагона.

Формування тарифу на вантажні перевезення

Тариф на вантажні перевезення залізничним транспортом визначається за формулою:

$$Ц_{тарифу} = (C_{нк} \cdot m + C_{дв} \cdot L) + П_{ПЛ} + ПДВ, \quad (6.4)$$

де $Ц_{тарифу}$ – ціна тарифу;

$C_{нк}$ – витрати на початкові і кінцеві операції на залізниці;

m – вага вантажу;

$C_{дв}$ – витрати перевезень;

L – відстань, на яку перевозиться вантаж;

$П_{ПЛ}$ – плановий прибуток;

$ПДВ$ – податок на додану вартість.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Поняття попиту. Еластичність. Еластичність попиту по ціні, еластичність попиту по прибутку

Задачі

1 Визначити коефіцієнт прямої еластичності попиту за ціною та зробити висновок щодо еластичності попиту:

Ціна 1 = 40 грн.

Ціна 2 = 90 грн.

Обсяг попиту 1 = 6 шт.

Обсяг попиту 2 = 8 шт.

2 Визначити коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною та зробити висновок щодо еластичності попиту:

Обсяг попиту на товар А на початку часового інтервалу $Q^1_A = 8$ шт.

Обсяг попиту на товар А наприкінці часового інтервалу $Q^2_A = 12$ шт.

Ціна товар В на початку часового інтервалу $Ц^1_B = 60$ грн.

Ціна товар В наприкінці часового інтервалу $Ц^2_B = 100$ грн.

3 Визначити коефіцієнт еластичності попиту за прибутком і зробити висновок щодо еластичності попиту:

Прибуток 1 = 2000 тис. грн.

Прибуток 2 = 3000 тис. грн.

Обсяг попиту 1 = 60 шт.

Обсяг попиту 2 = 80 шт.

Поняття пропозиції

Задачі

1 Визначити рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу, якщо функція попиту та пропозиції на даний товар:

$$Q_{\text{Пп}} = 7 - Ц; \quad Q_{\text{Пр}} = -5 + 2Ц,$$

де $Q_{\text{Пп}}$ і $Q_{\text{Пр}}$ – відповідно обсяг попиту і пропозиції, тис. шт./р.;

$Ц$ – ціна, грн.

2 Передбачається, що на товар установлена фіксована ціна на рівні 30 тис. грн/од. За одиницю. Визначити обсяг продажу і обсяг незадоволеного попиту (дефіцит), якщо функція попиту та пропозиції на даний товар:

$$Q_{\text{Пп}} = 7 - \text{Ц};$$

$$Q_{\text{Пр}} = -5 + 2\text{Ц}.$$

Структура ціни

Задачі

1 Скласти повну структуру вільної відпускної ціни:

Собівартість = 405 тис. грн;

Вільна відпускна ціна з ПДВ = 750 тис. грн;

ПДВ = 20 %;

Акциз = 15 %.

2 Визначити повну структуру роздрібною ціни та інші елементи ціни:

Собівартість = 405 тис. грн;

Вільна відпускна ціна з ПДВ = 705 тис. грн;

Посередницька націнка = 15 %;

Торгівельна націнка = 25 %;

ПДВ = 20 %;

Акциз = 15 %.

3 Визначити рівень роздрібною ціни:

Собівартість = 200 грн;

П = 10 %;

Акциз = 30 %;

ПДВ = 20 %;

Торгівельна націнка = 20 %.

4 Визначити ціну одиниці товару на початок і кінець.

Витрати на одиницю продукції на початок року та на його кінець склали відповідно:

Матеріали, грн – 10; 15;

Робоча сила, грн – 16; 30;

Паливо та енергопостачання на технологічні цілі, – 25; 45;
 Постійні витрати на обсяг продукції 1000 одиниць, грн – 15000;
 Прибуток – 15 %.

5 Визначити відпускну ціну підприємства для виробу за такими даними: витрати на основні матеріали становлять 780 тис. грн; на куповані напівфабрикати – 120 тис. грн. Повернені відходи – 30 тис. грн. Трудомісткість виготовлення виробу – 200 тис. нормо.год, середньогодинна ставка – 1,2 грн; додаткова зарплата виробничих працівників – 20 %; цехові витрати – 70 %; загальнозаводські – 60 %; витрати на утримання та експлуатацію устаткування – 22 %; позавиробничі витрати – 2 %; відрахування на соціальні заходи (єдиний соціальний внесок) – 37,5 %; прибуток запланований у розмірі 21 %, а ПДВ – 20 %.

6 Норма витрат основного матеріалу на виріб – 100 кг. Чиста вага – 70 кг. Вартість матеріалу – 500 грн/т, відходів – 40 грн/т. Трудомісткість обробки виробу – 15 норм.год, середньогодинна ставка – 0,9 грн.

Додаткова заробітна плата виробничих працівників становить 40 %, а відрахування на соціальні заходи – 37,5 %. Цехові витрати – 60 % прямих (матеріальні витрати та основна заробітна плата виробничих працівників). Загальнозаводські витрати складають 70 % прямих. Визначити заводську собівартість виробу. Інші витрати не враховувати.

7 Цех випускає вироби А, В. За даними таблиці скласти кошторис витрат, розрахувати цехову собівартість, відпускну ціну.

Витрати	Виріб	
	А	В
Основні матеріали, грн/шт.	1400	950
Повернені відходи, грн	150	120
Трудомісткість виробу, нормо·год	1000	500
Додаткова заробітна плата працівників, грн	0,9	0,8

Відрахування на соціальні заходи (єдиний соціальний внесок)	37,5%	37,5%
Витрати на утримання та експлуатацію устаткування	22%	22%
Витрати цеху, тис. грн	70% від прямих витрат	
Загальнозаводські витрати	80% від прямих витрат	
Позавиробничі витрати	5%	
Прибуток	20%	
ПДВ	20%	
Програма випуску, шт.	600	1000
Середньогодинна ставка, грн	1,2	1,2

Практичне ціноутворення. Методи ціноутворення

Задачі

Визначити ціни нових товарів А, В, С за даними, наведеними в таблиці. За базовим аналогом визначена середня ціна одного бала 10 грн.

Ваговий коефіцієнт	Оцінюваний параметр	Бальна оцінка параметра товару		
		А	В	С
25	Міцність	40	40	20
30	Надійність	33	33	33
30	Дотримання строків поставки	50	25	25
15	Якість сервісу	45	35	20

2 Результати розрахунків регресивної залежності цін від вибраних показників якості паперу для друку являють собою таке рівняння:

$$Ц = -48,5 + 0,37X_1 + 0,67X_2,$$

де X_1 – цупкість 1 м²;

X_2 – білизна, %.

Розрахувати ціну на новий папір за такими даними:
цупкість на 1 м² – 110 г;
білизна 80 %.

3 Фірма випускає 5 видів продукції. Обсяг випуску, ціни і змінні витрати за видами продукції А-Д наведені в таблиці. Сума постійних витрат фірми складає 41400 грн. Розрахувати прибуток на базі повної собівартості. Дати висновок про доцільність (прибутковість) асортименту продукції, що випускається.

Показник	А	Б	В	Г	Д
Обсяг, шт	300	200	400	250	550
Ціна, грн	150	160	115	195	160
Змінні витрати на весь обсяг випуску, грн	30000	24000	36000	40000	77000

Особливості формування ціни на транспортні послуги

Задачі

1 Розрахувати середній рівень плацкарти в загальній вартості тарифу на перевезення пасажирів залізничним транспортом (не ураховуючи рентабельність).

Експлуатаційні витрати на формування й екіпірування пасажирських поїздів 180221 тис. грн; пасажирооборот – 52558 млн пас.км; дальність маршруту – 110 км; ставка ПДВ – 20 %; середня місткість пасажирського вагона – 41,8 місця; нормативна місткість пасажирського вагон – 34,8 місця.

2 Розрахувати тариф на вантажні перевезення 1000 т зерна на відстань 200 км.

Витрати на виконання початково-кінцевих операцій (10 т) 450 тис. грн; витрати на операцію перевезення (на 10 т.км) – 2,5 тис. грн; прибуток – 15%; ПДВ = 20%.

Питання для самоконтролю

- 1 Поняття ціни. Історичні етапи формування ціни.
- 2 Завдання ціни залежно від розвитку держави.
- 3 Функції цін.
- 4 Основні види цін.
- 5 Два підходи до вивчення споживчого попиту.
- 6 Закони Госсена.
- 7 Винятки з закону Госсена згідно з парадоксом Гриффіна.
- 8 Поняття корисності: загальна та гранична корисність, їхній зв'язок.
- 9 Поняття попиту. Чинники, що впливають на обсяг попиту.
- 10 Поняття пропозиції. Чинники, що впливають на обсяг пропозиції.
- 11 Види витрат.
- 12 Криві байдужості.
- 13 Карта байдужості.
- 14 Бюджетна лінія.
- 15 Оптимум споживача.
- 16 Поняття еластичності. Види еластичності попиту за ціною.
- 17 Перехресна еластичність.
- 18 Види еластичності прибутку за ціною.
- 19 Еластичність пропозиції.
- 20 Еластичність цінових очікувань.
- 21 Ринкова рівновага.
- 22 Склад ціни.
- 23 Основні елементи структури ціни.
- 24 Знаходження абсолютної величини кожного окремого елемента в структурі ціни.
- 25 Калькуляція. Основні статті калькуляції.
- 26 Класифікація методів ціноутворення.
- 27 Затратні методи ціноутворення. Які методи до них належать?
- 28 Параметричні методи ціноутворення. Які методи до них належать?
- 29 Методи стимулювання збуту.
- 30 Методи «психологічного» ціноутворення.
- 31 Особливості формування тарифу на залізничні перевезення.

- 32 Складові тарифу на пасажирські перевезення.
- 33 Формування тарифу на вантажні перевезення.
- 34 Що таке цінова політика фірми та від чого вона залежить?
- 35 Які вам відомі види цінової політики залежно від мети фірми?
- 36 Види ринкових структур, загальна характеристика.
- 37 Монополістична конкуренція.
- 38 Олігополія.
- 39 Монополія.
- 40 Монопсонія.
- 41 Цінова стратегія.

Заклучна частина

Розподіл балів по модулю. Практичні заняття згідно з кредитно-модульною системою наведено в таблиці.

Таблиця – Розподіл балів за темами

Тема курсу	Кількість балів за темою
1 Поняття ціни, її економічна сутність. Основні задачі ціноутворення, функції ціни	10
2 Поняття попиту, чинники, що впливають на попит. Еластичність попиту за ціною, перехресна еластичність	10
3 Пропозиція. Фактори, що впливають на пропозицію. Взаємодія попиту та пропозиції, ринкова рівновага	15
4 Структура ціни. Калькуляція	20
5 Практичне ціноутворення. Методи ціноутворення	25
6 Особливості формування ціни на транспортні послуги	20

При виставлянні загальної оцінки за модуль ураховується ваговий коефіцієнт по практичних заняттях.

Список літератури

1 Безкоровайна С.В. Методологія формування цінової політики підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – №6. – С. 31-34.

2 Бень Т.Г. Основи цінової політики і ціноутворення в промисловості: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: ДМетАУ, 1997. – 151 с.

3 Дерябин А.А., Салинжанов И.К. Цена – инструмент управления экономикой. – М.: Знание, 1985. – 160 с.

4 Ерухимович И.А. Ценообразование. – К., 1999. – 108 с.

5 Есинова В. Цены и ценообразование: Учеб. для вузов. – С.Пб., 1999. – 254 с.

6 Желтякова И.А., Маховикова Г.А., Пузыня Н.Ю. Цены и ценообразование. – С.Пб.: Издательство «Питер», 1999. – 112 с.

7 Колесников О.В. Ціни і конкуренція: Конспект лекцій. – Харків: УкрДАЗТ, 2003. – Ч.І. – 32с.

8 Колесников О.В. Цінова політика: Конспект лекцій. – Харків: УкрДАЗТ, 2005. – Ч.ІІ. – 61 с.

9 Лушин С.И. Плановое ценообразование. – М.: Высшая школа, 1986. – 279 с.

10 Моисеева Н.К. Ценообразование: Курс лекций. – М.: МИЭТ, 1997. – 50 с.

11 Реформа ценообразования: Цели, пути реализации. – М.: Экономика, 1991. – 366 с.

12 Слепов А.В., Николаева Т.Е. Ценообразование: Учеб. пособие / Под. ред. А. В. Слепова. – М.: ИДБК-Пресс, 2000. – 152 с.

13 Сич Є.М., Гудкова В.П. Пасажирський комплекс залізничного транспорту: розвиток і ефективність: Монографія. – К.: Видавництво «Аспект-Поліграф», 2004. – 248 с.

14 Цены и ценообразование: Учеб. для вузов / Под. ред. А.А. Дерябина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 187 с.

- 15 Цены и ценообразование в СССР: Учеб. пособие для вузов / Под. ред. А.А. Дерябина. – М.: Финансы, 1978. – 192 с.
- 16 Колесников О.В. Ціноутворення: Навч. посіб. – 4-е вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 156 с.
- 17 Шуляк П.Н. Ценообразование. – М., 1998. – 152 с.